

RELIGIOUS CONFLICT IN OLD KANNADA LITERATURE

-ARGUMENT, THEORITICAL BASE

ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷ : ವಾದ : ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ನೆಲೆ

Dr.RAVI

ASSISTANT PROFESSOR

DEPARTMENT OF KANNADA

GOVERNMENT FIRST GRADE COLLEGE,
CHANNAGIRI TQ, DAVANAGERE DIST.

ಡಾ.ರವಿ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು

ಚಿನ್ನಗಿರಿ ತಾ, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.

ABSTRACT

The present article discusses the religious conflicts found in the Ancient Kannada Literature from around the 9th to 14th century. It consist of Discussions, Dialogue, Adjustments and occasionally there is a philosophical conflicts on religious issues. In the case of Monarchy, in its autocratic environment, the way in which it dealt with them, it still mimic and compliment the democratic values that we have today. The study of Ancient Kannada Literature gives us the thought and the important insight that can be achieved only through dialogue and is still relevant today.

KEY WORDS:

ಮತ, ಸಂಘರ್ಷ, ಸಂವಾದ, ತಾತ್ವಿಕತೆ, ಜೈನ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಹೊಂದಾಣಿಕೆ, ಅನುನಯ, ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕತೆ

ಆಧುನಿಕಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರ, ಸಿದ್ಧಾಂತ ತಾನು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ವಿದ್ವತ್ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಾದವನ್ನು ತರ್ಕದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿ, ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದ ಮಂಡನೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕಿದ್ದಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ನವ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅದು ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಪರಿ. ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ, ವಿಚಾರ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅಂದರೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾದ ಅಧಿಕಾರ ರಚನೆಯ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ, ಸ್ಥಾಪಿಸುವ, ಖಂಡಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ಮತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಘರ್ಷದ ಒಂದು ರೂಪ ಈ ಬಗೆಯ ವಿನ್ಯಾಸವೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಭಿನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ವಾಗ್ವಾದಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಗುರುಗಳು ಇಂತಹ ವಾಗ್ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ವಾದ, ಪ್ರತಿವಾದಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಿನ್ನ ಮತಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಲೆ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ಇದು ಅಧಿಕಾರಿಕ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು. ಮತಗಳ ನಡುವಣ ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಮೇಲಾಟವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಇಂತಹ ಸಾಂಘರ್ಷಿಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕೇಂದ್ರ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತಟಸ್ಥವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ತನ್ಮೂಲಕ ಅದು ತನ್ನ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ, ಆ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಹುವಾಗಿತ್ತು.

ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ವಾಗ್ವಾದದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಪಂಪನ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಇವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಮೇಲಾಟದ ಸಂಘರ್ಷದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಧರ್ಮಾಮೃತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯ ಕನಕ ನಂದಿ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಪರವಾದಿ ಘನಾಘನ ನಿಷ್ಕರ ಪವನ ... (ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ. ಕೆ. (ಸಂ), 1977, ಪು. 58) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಪರಸಮಯವಾದಿ ಮೋಡಗಳಿಗೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯಿದ್ದಂತೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನಡುವೆ ವಾದಗಳು

ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜೈನಮತೀಯ ಮುನಿಗಳಾದ ಅವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದುದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಮತೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಮತಗಳ ಮುನಿಗಳು, ಗುರುಗಳು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಬಗೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಮುನಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಕುಂಡಕುಂದರು (ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ), 1958, ಪು. 3) ಮತ್ತು ವಾದಿರಾಜರನ್ನು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ , ಪು. 4) ಸ್ಮರಿಸುವಾಗ ಅವರನ್ನು, ಅವರು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ವಾದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮಹಾವಾದಿಗಳು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಾಮೃತದ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ಅಕಂಪನಾಚಾರ್ಯನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಕಂಪನಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಜಯವರ್ಮ ಅರಸುವಿನ ಮಂತ್ರಿ ಬಲಿಯ ನಡುವಿನ ವಾಗ್ವಾದ (ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ. ಕೆ. (ಸಂ), 1977, ಪು. 590). ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರರಚನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಮತಗಳ ನಡುವಿನ ಮೇಲಾಟವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಮತೀಯ ಅಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರದ ಮೇಲ್ಮೈಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅಕಂಪನ ಮುನಿ ಮತ್ತು ಚಂಡಕರ್ಮರ ನಡುವೆ ಇಂಥದ್ದೇ ಮತೀಯ ತಲ್ಲಣದ ವಾದ ಸಂದರ್ಭವಿದೆ. ಅದು ಮತೀಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಕುತೂಹಲವುಳ್ಳದ್ದೆಂಬಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ, ನಿರೂಪಣೆಯ ರಾಜಕೀಯದ ಮುಖೇನವೇ ಜೈನಮತಪರವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವಂಥದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ವೃತ್ತವಿಲಾಸನ ಧರ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕೂಡ ವಾದದ ರೂಪಕದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂಥದ್ದು. ಮನೋವೇಗನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಿಪ್ರರ ಎದುರು ಕಥಾರೂಪಕಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳ ಮಂಡನವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮತೀಯ ವಾಗ್ವಾದಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಬಿಚ್ಚಿಡುವಂಥದ್ದು ಆದಿಪುರಾಣವೇ. ಮಹಾಬಲ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಭಿನ್ನಮತಗಳ ನಡುವಣ ವಾಗ್ವಾದ, ತತ್ವಮಂಡನ ಮತ್ತು ಖಂಡನಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧ, ಮಹಾಮತಿ, ಸಂಭಿನ್ನಮತಿ ಹಾಗೂ ಶತಮತಿ ಎಂಬುವರು ಈ ವಾಗ್ವಾದದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜೈನ ಮತ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಮತ, ಯೋಗಾಚಾರಮತ ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಸಮರ್ಥನಾರೂಪದ ವಾದಗಳನ್ನು ಸ್ವಮತೀಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ಒಂದೊಂದು ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ತದನಂತರ ಜೀವವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅವುಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಜೀವನಿರುವನೆಂಬ ಮತೀಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಆ ವಾದದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ವಿಜಯಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಶ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಈ ಮತೀಯ ವಾಗ್ವಾದ ರೂಪದ ಸಂಘರ್ಷವು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಹಾಬಲ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಆತ ಯಾವುದೇ ಮತದ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿರೋಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವಕಾಲೀನ ಮತೀಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜತ್ವದ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾಬಲನು ವಿಜಯಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧನಿಗೆ ಜಯಪತ್ರವನ್ನು ನೀಡುವನು (ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ . ಕೆ.ಎಲ್. (ಸಂ), 1999, ಪು. 82). ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ರಾಜರು ಪೂಜಾಪಂಥಗಳ ಅಧಿಕಾರದ ಪೈಪೋಟಿ ಅವುಗಳ ಆಂತರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂಬಂತೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ವಿನಃ ತಮ್ಮ ರಾಜನೈತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ (ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ, 2001, ಪು. 24). ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲ ಯಾವ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಂತರಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಲೆಹಾಕನು. ಬದಲಿಗೆ ಈ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿದ ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧನನ್ನು ಆದರಿಸುವನು. ಅಂದರೆ ಮತೀಯ ತಾಕಲಾಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಇಂತಹ ಮಾನ್ಯತೆ ರಾಜನ ಖಾಸಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಅದು ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಜಯಿಯಾದ ಪ್ರಬಲ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯೊಂದಿಗಿದ್ದಿತು.

ಇಲ್ಲೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶವಿದೆ. ಭಿನ್ನ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನಡುವಣ ಈ ಬಗೆಯ ತಾತ್ವಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಸ್ಥಾನ, ಗುರುಕುಲ, ವಿದ್ಯಾನ್ಮಂಡಳಿಗಳು ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಮತಸಂಬಂಧಿ ತಾತ್ವಿಕತೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಒತ್ತು. ಆದರೆ ಮತಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಆಚರಣೆ, ಕರ್ಮಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಕೂಡ ಇದೆ. ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಗಡಿರೇಖೆಗಳನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವುಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆ. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂತಿತ್ತೆಂದರೆ ಭಿನ್ನ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಚರಣಾ ರೂಪಗಳು ಎಷ್ಟು ಸಂಕರಗೊಂಡಿದ್ದವೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಗುರ್ತಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮತಸಂಬಂಧಿತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಆಚರಣಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಗೊಂದಲವೂ ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಭಿನ್ನ ಮತಗಳ ನಡುವಣ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಕರಶೀಲತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಸಹಜವೇ ಆದರೂ ಮತೀಯ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಮತೀಯ ನಾಯಕರಿಗೆ ಇದು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ವಿದ್ಯಮಾನವೇನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು

ಸ್ವಮತಾನುಯಾಯಿಗಳ ಈ ಬಗೆಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಲೇ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಮತೀಯರೊಂದಿಗೆ ವಾಗ್ವಾದಕ್ಕೂ ಇಳಿದರು. ಸ್ವಮತವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ, ಪರಸಮಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಅಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ.

ಓರಿಯೆಂಟಲಿಸ್ಟ್ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಯುತ ಆದದ್ದು. ಅದು ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಸರಳ, ನೇರ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಮುಖಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗತಿ ಸದಾ ಏಕಮುಖಿಯಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಗಾಮಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಚರಿತ್ರೆಯೆಂದರೆ ವಿಚ್ಛಿನ್ನತೆಗಳ, ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳ ಚರಿತ್ರೆ. ಇದು ಪುಕೋನ ಡಿಸ್‌ಕೋರ್ಸ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ (ರಾಮಚಂದ್ರನ್.ಸಿ.ಎನ್. 2000, ಪು. 62). ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತಹ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಶೀಲ ಪಂಥಗಳ ಚಿಂತನೆಗಳು ಭಾರತದ ಕುರಿತಂಥ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕೇಂದ್ರೀಯ ನೆಲೆಗೆ ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇಂತಹ ಚಿಂತನೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪರಿಧಿ, ಪ್ರಧಾನ ಮತ್ತು ಅಧೀನ, ಯಜಮಾನ ಮತ್ತು ಆಳು ಎಂಬಂಥಹ ದ್ವಂದ್ವ ವೈಚಾರಿಕ ಸರಣಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ಲೋಪವೆಂದರೆ ಅವು ಈ ದ್ವಂದ್ವಗಳಾಚೆಯ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಚಲನಶೀಲ ಸಮಾಜದ ಗತಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಸರಳ ಮತ್ತು ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಈ ಮಾದರಿಯವುಗಳಲ್ಲ. ಈ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಬಹುಕೇಂದ್ರಗಳು ರೂಪಿಸಿವೆ. ಮತಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಕೂಡ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ Religion ಎಂಬುದನ್ನು ಧರ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮ ಎನ್ನುವಂಥದ್ದು ರಿಲಿಜಿಯನ್‌ಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದ್ದು ರಿಲಿಜನ್‌ನ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಅದು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗುರುಧರ್ಮ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದವು. ರಿಲಿಜನ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ ಎಂಬುದು ಸೂಕ್ತವಾದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಇಸ್ಲಾಮತ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್‌ಮತ ಮೊದಲಾದವು. ಇವಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆಯ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆ ಇಂದು ಯಾವ ಕೇಂದ್ರಬದ್ಧ, ಏಕ, ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಅಂಥಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಮತೀಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಇದ್ದಿತು. ಆಗಿನ ಸಮಾಜ ಮತೀಯವಾದದ್ದು. ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಎನ್ನುವ ಮಾತಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಸಮಾಜವು ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾಗಿದೆಯೆನ್ನುವುದು ಮತೀಯ ಚಿಂತನೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆ (ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ, 2004, ಪು. 22). ಮತ ಎನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಏಕವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಮತ ಇಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ ಕುರಿತ ತಾತ್ವಿಕತೆಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿ

ಬೆಳೆದಿದೆ. ವಾದೇ ವಾದೇಚಾಯತೇ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧ ಎಂಬುದು ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಮತವಾಗಲಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಕ್ತ ಚರ್ಚೆಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಖಂಡನ, ಮಂಡನದ ನೆಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಇದು ಮತದ ಒಂದು ರೂಪವಾದ ತಾತ್ವಿಕತೆ (ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ)ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಭಾರತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಸಾಗಿವೆ. ಅವೆರಡೂ ಭಿನ್ನಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಲ್ಲ. ಮತದ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪವಾದ ಆಚರಣೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಇಂಥದೇ ವಿಕೇಂದ್ರಿತ ಅಥವಾ ವಿಚ್ಛಿನ್ನತೆ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮತೀಯ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ, ಪೂಜಿಸುವ, ದೈವಕೇಂದ್ರಿತವಾದ, ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿನ ಬಹುತ್ವತೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಜಿನನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಶ್ರಾವಕ ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ, ಅದರೊಟ್ಟಿಗೆ, ಮಾರಿಯನ್ನು, ಬಳರಿಯನ್ನು, ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಅಥವಾ ಅದು ವಿಪರೈವೂ ಕೂಡ ಆಗುವುದಿತ್ತು. ಮಾಹೇಶ್ವರನೊಬ್ಬ ಚಂಡಿಯನ್ನೂ, ಜಿನನನ್ನೂ, ಪೂಜಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವಿದ್ದಿತು. ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಭಿನ್ನಮತೀಯತೆ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಸಹಜ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಅದು ಇಂದಿನ ಮತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತೆಯ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಅಥವಾ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿನ ಗೊಂದಲ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಮತದ ತಾತ್ವಿಕತೆ, ಆಚರಣೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ದೇವರ ಆರಾಧನೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಸರಳ, ನೇರ ವಿಕಾಸಮುಖಿ ವಿಚಾರದ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಸಿಗದ ಅಸಹಜ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅದು ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಪುನರ್ನಿರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಬಗೆಯ ವಿಸಂಗತಿ, ವಿಚ್ಛಿನ್ನತೆ, ವಿಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಬಹುತ್ವತೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಾದ ಮತಾಂತರ, ಮತೀಯ ಸಾಮರಸ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಮತ ಎಂಬ ಇಂದಿನ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಎಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಬಹುದು. ಭಿನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಾದ ಜೈನ, ಮಾರಿ, ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ, ಮಾಹೇಶ್ವರ, ವೈದಿಕ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಹಜವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಒಲವಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬಹುತೇಕವಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂದಿನಂತೆ ಮತಾಂತರಿತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತಾಂತರವಾದ ಮತಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತಧರ್ಮ, ದೇವರು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪರಿವರ್ತಿತನಾಗದೆ ಅಂದಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾದರೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಮೂಲ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಿತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ತತ್ಕಾಲೀನ ಪಠ್ಯಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾಳಾಮುಖಿ ಶೈವರು, ಮಾರಿ, ಬಳರಿಯ ಆರಾಧಕರಂತೆ ಮಧ್ಯ, ಮಧು, ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ಧರ್ಮಾಮೃತ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ (ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ. ಕೆ.

(ಸಂ),1977, ಪು.610). ವೈಷ್ಣವರು, ಮಾಹೇಶ್ವರರು ಭಿನ್ನ ಮತೀಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮತೆ ಬಿಟ್ಟು, ಸಾಯುವವೆಂದು ಅಂಜಿ ಬಳಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಮಯ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ (ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ), 1958, ಪು. 209). ಈ ಪಠ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಂತೆ ಈ ಶಿಷ್ಯದೈವಗಳಿಗೆ ತತ್ಪಂದರ್ಭದ ಪ್ರಬಲವಾದ ಪೈಪೋಟಿಯಿದ್ದದ್ದು ಜನಪದೀಯ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದಲೇ. ಮಾರಿ, ಮಸಣಿ, ಮೈಲಾರ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಈ ಜನಪದೀಯ ದೈವಗಳು ಭಯದಿಂದಲೂ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಮತೀಯ ಸಂಕರತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಶಿಷ್ಯ ದೈವಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೂಡ ಇವು ತಮ್ಮತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ ಇಂಥಹ ಜನಪದೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಅಹಗುಲಿವೆಂಡಿರ್ ಎಂದು ಜರೆಯುವುದು. ಈ ಶಿಷ್ಯ ಮತಗಳಿಗೆ ಒದಗಿದ ಈ ಜನಪದೀಯ ದೈವಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಶಿಷ್ಯಮತಗಳು, ಈ ದೈವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮತೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೈನಮತ ಇದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಜಿನಪದಕ್ಕೆ ಪೂಜಿಸಿ, ಜಿನಮತವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಹಿಂಸಾದಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳದೆ, ಬಳರಿತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶ್ರಾವಕಿಯಾಗಿ ದೇವತೆಯಾದಳು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು.39) ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉಕ್ಕಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಕಾದಿ ಸತ್ತವನೆ ಜೈನನಾದ ಮೈಲಾರ ದೇವತೆ. ಈಗಲೂ ಆತನನ್ನು ಕೊಲೆಗಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಮತ್ತು ಪಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು ಎಂದು ಮಂಡಿಸುತ್ತದೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 39). ಪರಶು, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ಚತುರ್ಭುಜ ಮಹಾಕರಿವದನ ಕರಿಮುಖ ಯಕ್ಷ. ಈಗ ವಿನಾಯಕ ಎನ್ನುವರು, ಹರಸುತನೆಂದು ಮೂಢರು ಹೇಳುವರು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 40) ಎಂದು ಜರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಾರಿ, ಬಳರಿ ದೇವಿಯರು ಶಾಸನದೇವಿಯರು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 40) ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿಷ್ಯ ಮತಗಳು ತನ್ಮೂಲಕ ಈ ಜನಪದ ಮತೀಯರನ್ನು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಮತಸಂಕರತೆ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳೂ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಶೈವರು ಜನ್ಮ ಮಾಡುವುದನ್ನು, ಅದರ ನೆವದಲ್ಲಿ ಕುರಿಹಿಂಡನ್ನು ಬರಿದು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಸಮಯ ಪರಿಶೀಲನೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 322).

ಆದರೆ ಈ ಮತ ಸಂಕರದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ಕೂಡ ನಡೆದಿವೆ. ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಈ ಬಗೆಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ವೈದಿಕರೂ ಕೂಡ ಯಜ್ಞದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಲಿ ನೀಡುವುದನ್ನು ಜೈನಮತ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಕೊಲೆ ಪುಣ್ಯಯುತವಾದುದು. ವಿಧಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಕೊಂದು ತಿನಲಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವಿಧಿಯಿಂದ ಕೊಂದು ತಿನ್ನುವರು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 367) ಎಂದು ಸಮಯ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಬಲಿಯ ಬಗೆ ಅನುಮೋದನಾತ್ಮಕವಾದ ನಿಲುವುಗಳಿವೆ. ಶೈವರ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ನೀಡುವ ಬಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಬಲಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಮತಗಳು ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಗಳೊಳಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದುವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶಿಷ್ಟಮತಗಳು ಅನುಮೋದಿಸುವ ಈ ಬಲಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಜನಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಪೂಜಾಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಬಹು ಹೀನೈಸಿ ಕಂಡಿವೆ. ಅಂದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಕರತೆ, ಅಸಹನೆ ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗಿನ ಅನುಕೂಲಸಿಂಧುತ್ವದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತೀಯ ತಲ್ಲಣಗಳ ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳು ಒಂದು ಮತೀಯರಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಲೆ, ಭಿನ್ನ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಮತಗಳಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂಥವರನ್ನು ಈ ಮತಗಳು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಜೈನಮತ ಇಂಥವರನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರಾವಕರು, ಸಂಶಯಶ್ರಾವಕರು, ವೃಥಾಶ್ರಾವಕರು ಎಂದು ಜರೆದಿದೆ. ಅದರ ಸಮಯ ಮೂಢತೆ, ದೇವತಾ ಮೂಢತೆ, ಲೋಕಮೂಢತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯದ್ದೇ ಆಗಿವೆ.

ಇಂತಹ ಮತೀಯ ವಿಕೃತಿತೆ, ಸಂಕ್ರಮಣದಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮತವೂ ಕೂಡ ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಜನರನ್ನು ಸೆಳೆಯಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಅವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಮತೀಯ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಕಥೆ, ಪುರಾಣ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಜನರು, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅನ್ಯಮತಾನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಈತ ಸ್ಥಿರವಾದ. ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಿದನೆನ್ನದೆ ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು ಗೊರವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಎಂದು ಶೈವ ಮತವನ್ನು ಕುರಿತು ಅದು ಟೀಕಿಸುತ್ತದೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 291). ಜೈನ ಮತಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಈ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮತಗಳು ಪರ ಸಮಯಗಳಿಂದ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯಲು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ತಂತ್ರ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಿನ್ನ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಅಸಹನೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಮತಗಳೂ ಕೂಡ, ಪ್ರತಿ ಮತಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ, ತಮ್ಮನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಸಹನೆ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹರ, ಕೃಷ್ಣ, ಬುದ್ಧ, ಜಿನನೊಡನೆ, ವೈದಿಕರಿಗೆ ಮಿತ್ರತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಜೈನಮತ ಟೀಕಿಸುತ್ತದೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 370). ವೇದ ಸ್ವಯಂಭು ಅಲ್ಲವೆಂದು ಶೈವರು, ಮಾದೇವ ದೈವವಲ್ಲ, ವೇದ ಮಾತ್ರವೆ ಎಂದು ಪಾರ್ವರು ನುಡಿವರು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 373) ; ಭಗವರು, ಗೊರವರು, ಸುಗತರು, ಋಷಿಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ವೈದಿಕರು ಪಾಷಂಡಿಗಳೆಂದು ನೆಚ್ಚರು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 370). ಇದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ವೈದಿಕ ಟೀಕೆ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುವುದಾದರೂ ಕೂಡ, ವೈದಿಕರ ಅನ್ಯಮತೀಯರ ಕುರಿತ ನಡವಳಿಕೆಯೆ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುವುದಾದರೂ

ಕೂಡ, ಇದು ಅನ್ಯಮತೀಯರ ಕುರಿತಂಥ ಇತರ ಮತಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಡವಳಿಕೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವು ಅನ್ಯಮತೀಯರನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಲೇ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಸಮಯಗಳು, ಅನ್ಯ ಸಮಯಗಳ ಬೋಧನೆಗೆ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಜಾರದಂತೆ, ಅನ್ಯಮತದೂಷಣೆಯನ್ನು ಅವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಜೈನಮತ ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದೆ. ಅನ್ಯಸಮಯಿಗಳಾದ ಮಾಹೇಶ್ವರರು ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ಅದು ನಿಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕುಮಾರ್ಗವಲಂಬಿಗಳು ಎಂದು ಟೀಕಿಸುತ್ತದೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 85). ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅದು ಸ್ವಸಮಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾದ ಮಾಹೇಶ್ವರವನ್ನು, ಅನ್ಯಸಮಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸದೃಷ್ಟಿಯಾದವರು ಜೈನರೆಂದು ಅದು ತನ್ನನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸರ್ವಮತಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಒಳಿತಿಗೆ, ಉತ್ತಮ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ತಾವು ಕಾರಣವೆಂದು ಈ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನ್ಯ ಮತೀಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮದೇ ಸಾಧನೆಯೆಂಬಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಬೆನ್ನುತಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಜೈನಮತ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಪಾಣಿನಿ ತನ್ನ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಜೈನೇಂದ್ರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲ ಬೇಡಲು ಬುಧಮಿತ್ರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 41). ಅಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಮತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ತನ್ನ ದೈವದ ಸ್ತುತಿಯಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಠ್ಯಗಳಾದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನನ ಸ್ತುತಿಯಿದೆಯೆಂದು ಜೈನಮತ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ (ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್. ಕೆ. (ಸಂ), 1982, ಪು. 105). ಆದರೆ ಅದೇ ಜೈನಮತೀಯ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ವೇದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊಲೆ, ಅಡಗು, ಪರಸ್ತ್ರೀ ಬಯಸುವವರು ವೇದ ಓದುವರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಯಸದವರು ಅದನ್ನು ಓದರು (ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ), 1958, ಪು. 274) ವೈದಿಕ ಮತೀಯ ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈನಸ್ತುತಿಯಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಮೂಲಕ ಜೈನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಧರ್ಮವಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಮತ ಮತ್ತು ಅದರ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವ ನಿಲುವಿದೆ. ಜೈನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಪರಮತದೂಷಣೆ ಈ ಎರಡು ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವಮತೀಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಲುವೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮತಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ನಿಲುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ತತ್ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಅನ್ಯ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ, ಸ್ವಮತಸ್ವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಅವು ಆಮಿಷವೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಅವು ಸ್ವಮತವನ್ನು ಟೀಕಿಸುವವರಿಗೆ ಮತೀಯ ನಂಬಿಕೆ ಆಧಾರಿತವಾದ ಭಯವನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಿನಪೂಜೆ ಕಡಿಸಿದವರು, ಜಿನೇಂದ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಹಳಿದವರು ಮನಸ್ಸಿನ ಉತ್ಸಾಹ ಇಲ್ಲದಾಗುವರು ಮತ್ತು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂದು ಧರ್ಮಾಪ್ಯತ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ (ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ. ಕೆ. (ಸಂ), 1977, ಪು. 143). ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲೂ ಈ ಬಗೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಹಳಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾಯುಭೂತಿ ಔದುಂಬರ ಕುಷ್ಠವಾಗಿ, ಹುಳುಹಿಡಿದು, ನಮೆದು ಸತ್ತು, ಹೆಣ್ಣುಕತ್ತೆ, ಪೇಪಂದಿ, ಹೆಣ್ಣು ನಾಯಿ, ದುರೂಪೆ, ದುರ್ವರ್ಣೆ, ದುರ್ಗಂಧೆ, ದುಸ್ವರ, ಮಾದಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೊಳಗೆ

ಸಂಘರ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ರಮಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಸಾಧನಗಳು. ಇಂಥ ತಲ್ಲಣಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಮತಗಳ ನಡುವೆ ದಾಟುವಿಕೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಲೆ, ಸ್ವಮತೀಯರನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಧೋರಣೆತೋರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಮತ ನಿಂದನೆ, ವಿಡಂಬನೆ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಸಮರ್ಥನೆ, ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಬಲಾತ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಅನುನಯದ ಮುಖೇನ ಅನ್ಯಮತೀಯರನ್ನು ಓಲೈಸುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ತತ್ಸಂದರ್ಭದ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಣ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರಚರಿತೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಜಿನತತ್ವದ ಅಹಿಂಸಾ ಭಂಗದ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಜೀವ ಅನುಭವಿಸುವ ಪಡಿಪಾಟಲುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕುಟುಂಬದ ಪರಿಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯವಿರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಯಶೋಧರ, ಅಮೃತಮತಿ, ಚಂದ್ರಮತಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡ ಭಿನ್ನ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು. ಜೈನೀಯ ನಿರೂಪಣೆಯ ಯಶೋಧರಚರಿತೆ ಚಂದ್ರಮತಿ, ಅಮೃತಮತಿಯ ಅವನತಿಯನ್ನು ಅವರು ಜೈನಮತೀಯರಲ್ಲದ ಹಿಂಸಾರಭಸಮತಿಗಳು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದ ಭಿನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು ಅವರು ಅನುಸರಿಸುವ ಭಿನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ತತ್ವಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರು ಇಳಿಯುವ ಅಧೋಗತಿ ಮತ್ತು ಏರುವ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತ ಜೈನ ಮತದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ಒಂದು ಕುಟುಂಬದೊಳಗಣ ಭಿನ್ನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತವ ದರ್ಶನವೇ ಆಗಿದೆ. ಜಿನಮತಾನುಯಾಯಿಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರಸರಣವಾಗುವ ಪರ್ಯ ಅಹಿಂಸೆಯ ಹಿರಿಮೆ, ತನ್ಮೂಲಕ ಜಿನತತ್ವದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಪಾರ್ವರ ಆಚರಣೆಗಳ ಪೊಳ್ಳುತನ, ತನ್ಮೂಲಕ ವೈದಿಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವರಲ್ಲಿ ಜಿನಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಭಿನ್ನಮತೀಯರನ್ನು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಒಂದು ಆಮಿಷವೂ ಕೂಡ ಆಗಿದೆ. ಮಾರಿದತ್ತನೊಂದಿಗೆ, ಜನಪದೀಯದೈವವಾದ ಚಂಡಮಾರಿಯೂ ಕೂಡ ಅಹಿಂಸಾ ಪೂಜೆಗೆ ಒಲಿಯುವುದು ಜನರ ಕ್ಷುದ್ರದೇವತೆಗಳ, ಜನಪದ ದೇವತೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಆರಾಧನಾಭಾವವನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಮತಾಂತರಿ ಧರ್ಮವಾದ ಜೈನಕ್ಕೆ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಅಗತ್ಯವೂ ಕೂಡ ಆಗಿದೆ.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಳಿವಿನ ನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಿರುಪಾಳೆಯಪಟ್ಟುಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವು. ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಪಾಳೆಯ ಪಟ್ಟುಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಿದ್ದವು. ತನ್ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಲೌಕಿಕ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯುವ, ಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಗಿಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಅವಕ್ಕಿದ್ದವು. ಲೌಕಿಕದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಲು ಈ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಮೇಲಾಟದ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಈ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ತಾನು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳದೆ, ಗೆದ್ದ ಮತಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳು ಲೌಕಿಕ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂತರ ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳು ಬಹುತೇಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದವು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬಂದದ್ದು ಅಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾದ ಜನಪದೀಯ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ವಾಮಪಂಥಗಳು. ಇವು ಬಹುತೇಕ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಡುವೆ, ಶ್ರಮಿಕರ ನಡುವೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದವು. ತತ್ಕಾಲೀನ ಭೂಲೂಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಭೂಮಾಲಿಕರಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನ ಹಾಗೂ ರೈತ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದವು. ವಿಪರೀತಗೇಣಿ, ರಾಜಕೀಯ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ, ಇಸ್ಲಾಂ ಆಕ್ರಮಣದ ಭಯ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಈ ರಹಸ್ಯ ಪಂಥಗಳತ್ತ ಒಲವು ಬೆಳೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಾನ ಮತ್ತು ಸಕ್ರಿಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಪಂಥಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯಗೊಳಿಸಿದವು. ಜನಪದೀಯ ಮತ್ತು ವಾಮಪಂಥಗಳಂತಹ ರಹಸ್ಯ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಲ್ಲದೆ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತುರಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು. ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಂಚ ಮಹಾರ ಸಾಧನೆಗೆ ಇವರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಸಮಾನ ಭಾಗೀದಾರಿಯನ್ನು ಬಯಸಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಕೆಲವು ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ರಾಜಮನೆತನದ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಕೂಡ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬಹಳವಿದ್ದವು. ಅವರು ಇಂಥಹ ರಹಸ್ಯ ಪಂಥಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಕೂಡ ಆಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ತತ್ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮತೀಯ ಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳಿಗೆ ಇದು ಬಹು ತೀವ್ರವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ ಇಂಥಹ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತದಾಚೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಘೋರಿವೆಂಡಿಕ್ ಎನ್ನುವನು. ಬಸವಣ್ಣ ಕೂಡ ಇಂಥಹ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳು ಮತೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಭಾಗೀದಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಜನಪದೀಯ ಮತ ಧರ್ಮಗಳು ಮಹಿಳೆಗೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ, ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಅರಿತು ಅವುಗಳ ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿರೋಧಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡವು. ರಾಜಕೀಯ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತಗಳಿಗೆ ಬಲವಾದ ಏಟು ನೀಡಿತು. ಇದು ಮುಂದೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಂಥಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆಗೆ ಹೇತುವಾಯಿತು. ಈ ರಹಸ್ಯ ಪಂಥಗಳು ಕೆಳವರ್ಗಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ, ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪರಿ, ಮುಕ್ತತೆ, ಮಹಿಳೆಗೆ ನೀಡಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇವುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಂಗುಳಿದೇವರುಗಳು ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪಂಥಗಳ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇವುಗಳು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತೀಯತೆಗೆ ಬಲದಿಂದ ಆಘಾತ ನೀಡಿದವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಬಲವಾದ ವಿರೋಧದ ದನಿಗಳು ಎದ್ದಿರುವುದು.

ಮತೀಯ ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಜೈನಮತೀಯ ಇಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಅವರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಘಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಆ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶುರುವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಜೈನ ಪಠ್ಯಗಳು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಜನತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಸ್ಮೃತಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಸ್ಮೃತಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಜನಾಂಗ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು, ಸಂಘಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಇದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಜೈನರಿಗೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪಿತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತ, ಜೈನರು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೂಲ ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗಿಂತ ಅಂದರೆ ವೈಷ್ಣವ, ಮಾಹೇಶ್ವರ, ಮಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಜೈನರು ಉತ್ತಮರೆಂದು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮೂಲಕ ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಜೈನರಿಗಿಂತ ಇತರ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು ಕನಿಷ್ಠರೆಂದು ಅವಹೇಳನಗೈಯುತ್ತದೆ. ತರತಮಗಳ ಮೂಲಕ, ಹೊಗಳಿಕೆ, ಅವಹೇಳನದ ಮೂಲಕ ಅದು ಜೈನರಲ್ಲಿ ಮೇಲರಿಮೆಯ ಭಾವಸ್ವರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಈ ಕೃತಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆಚರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇತರ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗಿಂತ ಕಷ್ಟಕರ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೈದಿಕ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಇವು ಎರಡು ರೀತಿ ಎದುರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ವೈದಿಕ ಪುರಾಣ ಪುರುಷರು (ದೇವತೆಗಳು) ಮೂಲತಃ ಜೈನ ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಜೈನೀಯ ಆವರಣದೊಳಗೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಆ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಜೈನರಾಗಿದ್ದು, ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರಾವಕರನ್ನು ಈ ಜೈನಆವರಣಕ್ಕೆ ಓಲೈಸುವ, ಮರಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಆಚರಣಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅದು ಈ ವೈದಿಕ ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ವೈದಿಕ ಪುರಾಣಗಳ ಅಸಂಗತ ನಿರೂಪಣೆಗಳನ್ನು ಕಟುವಾದ ವ್ಯಂಗ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆಯಿಂದ ಭಂಜಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಜಿನಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಈ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ ಇದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮನೋವೇಗ ತನ್ನ ಅಸಂಬಂಧ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೇಗೆ ವೈದಿಕ ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು, ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಹೊಸ ಜೈನ ಪುರಾಣವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟುವನೆಂಬುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಕೂಡ ಇದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಮಾರಿದತ್ತ, ಚಂಡಮಾರಿಯ ಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯ ಪುರಾಣವೊಂದನ್ನು ಅನಾವರಣಗೈದು ಅದರಿಂದ ಒದಗುವ ಭಯಾನಕ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಲೆ, ಅದನ್ನು ಮುರಿದು, ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅದು ಅಭಯರುಚಿ, ಅಭಯಮತಿಯ ಜೈನೀಯ ಪುರಾಣವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಅದು ಜೈನೇತರ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಜೈನವಾಗಿದ್ದೂ ಇತರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ಜೈನರಿಗೆ ಸಂದೇಶವೊಂದನ್ನು ರವಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ

ಮಾಡುವ ಮೂಲಕವೇ ಈ ಪಠ್ಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾಲುದಾರವಾಗುತ್ತ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಮತೀಯ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಸಂಕರತೆ, ಮುಕ್ತತೆಯಂತಹ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಣಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ವಾಸ್ತವ, ಮತಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಮತಗಳಿಗೆ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವುದು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವರಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರದ ಅನಂತ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಪರಿಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯದಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಒದಗಿದುದು ಸಾಹಿತ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ (ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ) ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಒದಗಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದು ಕಲ್ಪನೆ, ಪುರಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ (ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಕೇಂದ್ರಿತ ಮತ್ತು ಅದೇ ಮಾದರಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ) ಮಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅದು ಇದೇ ಮಾದರಿಯ ಅಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮೇಲಿದ್ದವರಿಗೆ, ಅಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಬೇಕಿದ್ದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಆಗತಕ್ಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ನೆಲೆ, ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದಿತು, ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒತ್ತಡ ಎಂತಿತ್ತೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಆಚರಣಾತ್ಮಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಲೌಕಿಕ ಮಾರ್ಗವೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಹಿತಿಯ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಊಹಿಸಬಹುದಾದರೆ ಒಂದನೆ ಗುಣವರ್ಮನಿಂದಲೇ ಇದು ಮೊದಲಾಗಿದೆ. ಪಠ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ಆಧಾರದಿಂದ ಅನುಮಾನಿಸಬಹುದಾದರೆ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಠ್ಯಗಳು ಆಯಾ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಣೋದ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣವನ್ನು ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿ ಸುವರ್ಣ ಚಿವಿಂಜಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬೆ ದಾನ ಮಾಡಿದುದು ಜೈನರಿಗಾಗಿಯೆ ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದು ತಪ್ಪೇನಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತತ್ಕಾಲೀನ ಜೈನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಚಿವಿಂಜಿ, ಪ್ರಶಂಸೆಯೊಡನೆ ಭಿನ್ನ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪೊಳ್ಳು ಆಚರಣೆ, ವಿಡಂಬನೆ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಅರೆಮನಸ್ಸು, ಸಂಶಯ ಮಿಥ್ಯಾ ಮತ್ತು ವ್ಯಥಾ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಮತದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಅನುರಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸುವ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳದ್ದು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅನ್ಯಮತೀಯ ಪೊಳ್ಳುತನ, ವಿಸಂಗತಿ, ಅತಾರ್ಕಿಕತೆಯನ್ನು ತೋರುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಮತದಲ್ಲೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಇಂತಹ ದ್ವಿಮುಖಿ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮತೀಯ ಪಠ್ಯಗಳು ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಪರಸಮಯಗಳಂ

ಮುದದಿಂದ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದ ಸಮಯ ಪರಿಷ್ಕರೆಯೆಂಬುದಿಂತೀಕಾವ್ಯಂ (ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ), 1958, ಪು.11) ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ತತ್ಸಂದರ್ಭದ ಪಠ್ಯಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಾವ್ಯವೆಂಬುದು ತತ್ಸಂದರ್ಭದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ತಲ್ಲಣಗಳ ಮಾಧ್ಯಮವೂ ಕೂಡ ಆಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮುಖೇನವೆ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಅನ್ಯಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಚರಣೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಟೀಕೆಗೊಳಪಡಿಸಿ ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ವಸಮಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾವುದೇ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮತದೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಿಸುವಾಗ, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ದೇವತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ, ಪ್ರತಿಮತವನ್ನು, ಅದರ ತತ್ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ, ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅದು ತನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ, ಕೆಲ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಚರಣೆ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಥವಾ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆಯ್ಕೆಯ ಮೂಲಕ ಅದು ಮತದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ, ವರ್ಜಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಯ ಪರಿಷ್ಕರೆಯಲ್ಲಿ-ಉಳಿದ ಯಾವುದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಜೈನಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಠ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಅದು ಉಳಿದ ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಮತಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೊಳಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಧಾನ ಮತದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಕಾರಣ ಅದು ಜೈನ ಮತಕ್ಕೆ ಉಳಿದ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳು ಮತಾಂತರವಾದದ್ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯೆ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದದ್ದನ್ನಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಜೈನಮತೀಯರು, ಅದು ಅದರ್ಶವೆಂದು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಬದ್ಧರಾದವರು ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಮತೀಯರು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನ್ಯ ಮತೀಯರು ಕೆಟ್ಟವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮತವೊಂದು ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ರಾಜಕಾರಣವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಕೇವಲ ಜೈನ ಮತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತೀಯ ತಲ್ಲಣಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳೂ ಇಂಥ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆದಿಪುರಾಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಮಯ ಪರಿಷ್ಕರೆಯ ವರೆಗೆ - ನಂತರವೂ ಕೂಡ - ಪಠ್ಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಗ್ರಹಿಸಿರುವ, ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಏಕ ಮಾದರಿಯವುಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಗಳಿವೆ. ಆದಿಪುರಾಣ ಪ್ರಭುತ್ವಮಾನ್ವಿತ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕೃತಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಜೈನಮತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ ತಳವೂರಿದ ಸಂದರ್ಭ. ಆದರೂ ಅಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಮತೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ತಲ್ಲಣಗಳಿವೆ. ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದಿಪುರಾಣ ಪ್ರಭುತ್ವಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿತ ಕೃತಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಅದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗಿಯೆ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ನಡುವೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಬೇಕಾದದ್ದು. ಅದು ಜೈನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡೂ ಕೂಡ, ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವ,

ಭಿನ್ನ ಮತೀಯ ಜೈನರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಹೊರಟದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯತನ ಮುಖ್ಯವೆ ಹೊರತು ಮತೀಯತನವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಮತೀಯತಲ್ಲಣವನ್ನು ಅದೇ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂವಾದದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ ಇತರ ಪಠ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಹಾಗೂ ಅದು ಕೇವಲ ತಾತ್ವಿಕ ಫರ್ಷಣೆಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ ಹೊರತು ಆಚರಣಾತ್ಮಕವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ತಾಕಲಾಟ ಹೆಚ್ಚು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೇಳದಿರಲು ಕಾರಣ, ಜೈನ ಮತ ತತ್ವದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದಂತಹ ಸುಭದ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಅದು ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಆದಿಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಧರ್ಮಾಮೃತ, ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಳಗೆ ಅವುಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಪಠ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೈನಮತೀಯ ಓದುಗರನ್ನು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿತವಾದ ಪಠ್ಯಗಳು. ಹೇಗೆ ಓದುಗ ಸಮುದಾಯವು ಕೂಡ ಪಠ್ಯವನ್ನು, ಅದರ ವಸ್ತು, ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೃತಿಗಳು ನಿದರ್ಶನ. ಮತೀಯ ತಲ್ಲಣಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಆದಿಪುರಾಣದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಆದಿಪುರಾಣದಂತೆಯೇ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಕೂಡ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವುದು ಕೇವಲ ಜೈನಮತೀಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರವೆ. ಅದರ ಪಂಚಾಣುವ್ರತಗಳ ಹಿರಿಮೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೆ. ಕೆಲವೆ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ, ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಕ್ರಾಮಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟು ಅದರ ನಿರೂಪಣೆ ಜೈನಮತೀಯವಾಗಿದೆ. ಏಕಪಕ್ಷೀಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದು. ಆದಿಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯು ಜೈನಮತ ಸುಭದ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳು. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾಮೃತ, ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಯಶೋಧರಚರಿತೆ ಮೊದಲಾದವು ಜೈನಮತದ ಇಳಿಗಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೃಜಿತಗೊಂಡ ಪಠ್ಯಗಳು. ಅವನತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಯಾವುದೇ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿರೋಧ ಆಕ್ರಾಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪಠ್ಯಗಳ ಆಕ್ರಾಮಕ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅಂತಿದೆ ಮತ್ತು ಇವುಗಳ ಸಂಘರ್ಷ ತಾತ್ವಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಕ್ರಾಮಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮತ್ತು ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಮತನಿಷ್ಠೆ ಇದ್ದರೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಜೊತೆ ಪರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ದೂಷಣೆ ಇದೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ಮತಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಅನ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆ ವಾಲದಂತೆ ಮಾಡಲು ಇದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗವೆ ಆಗಿರಬೇಕು. ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಠ್ಯಗಳು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ಪಠ್ಯವೂ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವೂ, ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆಗಿವೆ. ಆದಿಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷದ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಯಶೋಧರಚರಿತೆ ಮತ ಸಂಘರ್ಷದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಾಮೃತ ಮತ್ತು ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತಸಂಘರ್ಷದ ತಾರ್ಕಿಕ ವಿಡಂಬನಾ ನೆಲೆ ಯನ್ನು ಸೃಜಿಸುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ ಮತಸಂಘರ್ಷದ ಪೌರಾಣಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆರಂಭಿಕ

ಪಠ್ಯಗಳು ಮತ ಸಂಘರ್ಷದ ಸೌಮ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರೆ, ನಂತರದ ಪಠ್ಯಗಳು ಅದರ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕೂಡ ಮತೀಯಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಅರಿತೋ, ಅರಿಯದೆಯೋ ಆ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಊರ್ಧ್ವ ಮತ್ತು ಅಧೋಗಾಮಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಮತೀಯ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯಾದವನು ಆ ರಚನೆಯ ಅಲೌಕಿಕ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಉಪಕರಣವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತತ್ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆತ, ಆಯಾ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಯೋ, ಪಲ್ಲಟಗೊಳಿಸಿಯೋ ತನ್ನ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಯೋ ಮಂಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಆಯಾ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆಯ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿಯುವವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತ ತನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು, ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತ ಹೇಗೆ ಮತೀಯ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆಯ ಧೋರಣೆಗೆ ದನಿಯಾಗುವನೋ ಅದೇರೀತಿ ಆಯಾ ರಚನೆಗಳ ಅಸಂಗತತೆ ಮತ್ತು ವಿಘಟನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಒಟ್ಟಿಗೆಯೇ ಅರಿತೋ, ಅರಿಯದೆಯೋ ದಾಖಲಿಸುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ, ನಯಸೇನ ಮಾಡುವುದು ಇದನ್ನೇ. ಅವರು ಜೈನಮತ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಲೆ, ಅಂದಿನ ಜೈನಮತದ ಅವನತಿಯ ಚಿತ್ರಣಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತಾತ್ವಿಕರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತು ಆಚರಣಾರೂಪವನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾನಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನೂ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತಾನೂ ಕೂಡ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶಿತ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭಾಗೀದಾರನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಮತೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಆದಾನ-ಪ್ರದಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಜಡತೆಗೆ, ಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಅಥವಾ ಕಠೋರತೆಗೆ ಆತುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮತೀಯ ತಲ್ಲಣಗಳು, ಸಂಕರತೆ ಮತ್ತು ಮತಗಳ ನಡುವಣ ಮೇಲಾಟಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಎಂತಹ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಕುತೂಹಲಕರವಾದುದು. ಪ್ರಭುತ್ವ ಈ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅದು ಆ ಮತಗಳ ಆಂತರಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂತಹ ಸಂಘರ್ಷ, ಹೊಂದಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಹಜವಾಗಿದ್ದುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು. ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂತಹ ಘರ್ಷಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸದೆ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು, ಆ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾದ ಮತಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸೋತ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಿಜಯಿ ಮತಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇಂದು ಇದು ವಿಲಕ್ಷಣವೆನಿಸಬಹುದಾದರೂ ಇದು ಸಹಜ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅದು ಒಂದು ಮತ ಸಂಸ್ಥೆಯ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಜಯಿ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಪರ್ದಿಗೆ, ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಿದ್ದವು. ಈ

ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಆಡಳಿತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನರ ಮೇಲೆ ವೈಷ್ಣವರಿಂದ ಹಲ್ಲೆಯಾಯಿತು. ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಲಹ ಬಗೆಹರಿದು ಜೈನರ ದೇವಾಲಯಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ವೈಷ್ಣವರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಕೂಡ ರಾಜರು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪ್ರಬಲ ಪೂಜಾಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೋತ ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದರು (ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ, 2001, ಪು. 23). ಇದು ತತ್ಸಂದರ್ಭದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದದ್ದೇನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಭುತ್ವ ಹೀಗೆ ವಿಜಯಿ ಮತಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ತಾನು ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಲೌಕಿಕವಾದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಅದು ಹೀಗೆ ಅಲೌಕಿಕ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥ ಅಥವಾ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜರು ಪೂಜಾಪಂಥಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವಾಗ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ್ದೇ ಆದ ತರ್ಕಗಳು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವೆ ವಿನಃ ಅವರ ಖಾಸಗಿ ಒಲವುಗಳಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಈ ರಾಜರು ಪೂಜಾಪಂಥಗಳ ಅಧಿಕಾರದ ಪೈಪೋಟಿ ಅವುಗಳ ಆಂತರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆಂಬಂತೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ವಿನಃ ತಮ್ಮ ರಾಜನೈತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದು ಪಂಥದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನಾಶಮಾಡಿದರೂ ಅದು ರಾಜಶಾಸನದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜರು ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತರಾಗಿರುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 24). ಅವರಿಗೆ ಈ ಮತ ಪಂಥಗಳ ಪೈಪೋಟಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಭುತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಮತ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಚರಿತ್ರೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ತಲ್ಲಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಸರಳ ತಾರ್ಕಿಕತೆ, ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ನೇರವಾಗಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ವಿಕಾಸಶೀಲವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಂದು ನಾವು ನಂಬಿರುವಂತೆ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಕೇವಲ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಆದರ್ಶಗಳಾಗಿರುವ ಮತೀಯ ಸಾಮರಸ್ಯವೆಂಬುದು ಅಂದು ಅಸಹಜವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಮತಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತಗಳು ಇಂದಿನ ಶುದ್ಧ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆವರಣವಾಗಿರದೆ ಸಂಕರಶೀಲವಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ಮತಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದು ಮತೀಯ ಪೈಪೋಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಿಷ್ಟ ಮತಗಳಿಗಿಂತ ಜನಪದೀಯ ಮತ್ತು ವಾಮಪಂಥೀಯ ಮತಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಶಿಷ್ಟಮತಗಳು ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಪಂಥಗಳನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಈ ಮತಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳೇ ಈ ಜನಪದೀಯ ಮತ್ತು ವಾಮಪಂಥಗಳ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಮತನಿಷ್ಠೆಯೊಂದಿಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಈ ಶಿಷ್ಟ ಮತಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ತೊಡಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತತ್ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವೈದಿಕ, ವೀರಶೈವ ಮತಗಳು ಕೂಡ ಈ ಮತ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ತತ್ಕಾಲದ ಮತ ಸಂಘರ್ಷದ

ಸ್ವರೂಪಗಳು ನಮಗೆ ಕೇವಲ ಜೈನೀಯ ಪಠ್ಯಗಳಿಂದ ದೊರಕುವುದಾದರೂ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಮತಸಂಘರ್ಷದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಸಂಕರತೆಯನ್ನು, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಲವು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಮತೀಯ ಬಹುತ್ವತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ತತ್ಸಂದರ್ಭದ ಮತೀಯ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತೆಯನ್ನು ಇವು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಮತೀಯ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಇವು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್. ಎಸ್. : (ಸಂ) *ಪಂಪಕವಿ ವಿರಚಿತ ಪಂಪಭಾರತಂ*, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 2002
- ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಆರ್.ವಿ. : (ಸಂ)*ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಕವಿರನ್ನ ವಿರಚಿತ ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯಂ*, (ಗದಾಯುದ್ಧಂ), ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1998
- ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಬಿ.ಎಸ್. : (ಸಂ) *ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನ ಸಮಯ ಪರಿಚ್ಛೇ*, ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಧಾರವಾಡ, 1958
- ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್. ಸಿ.ಪಿ. : (ಸಂ)*ಜನ್ನನಯಶೋಧರಚರಿತೆ*, ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, 1997
- ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್. ಕೆ. : (ಸಂ) ವೃತ್ತ ವಿಲಾಸ ವಿರಚಿತಧರ್ಮ ಪರಿಚ್ಛೇ, ಕನ್ನಡಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, 1982
- ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ . ಕೆ. : (ಸಂ) ನಯಸೇನ ವಿರಚಿತಧರ್ಮಾಮೃತಂ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 1977
- ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ. ಎಂ. : ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕಅಧ್ಯಯನ, ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2002
- ಫಣಿರಾಜ್. ಕೆ. : ಆಂಟೋನಿಯೋಗ್ರಾಫಿ, ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2003
- ರಹಮತ್‌ತರೀಕೆರೆ : (ಸಂ) ಧರ್ಮ (ವಿಶ್ವಕೋಶ-3), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2000
- ರಹಮತ್‌ತರೀಕೆರೆ : ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕೈಸ್ಕಾಲ್‌ಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, 1993
- ರಹಮತ್‌ತರೀಕೆರೆ : ಮರದೊಳಗಣ ಕಿಚ್ಚು , ಬೆಳ್ಳಿಚುಕ್ಕೆ ಬುಕ್‌ಟ್ರಸ್ಟ್ , ಬೆಂಗಳೂರು, 2002
- ರಹಮತ್‌ತರೀಕೆರೆ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕಅಧ್ಯಯನ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2004
- ರಾಮಚಂದ್ರನ್. ಸಿ. ಎನ್. : ಪರಂಪರೆ ಪ್ರತಿರೋಧ, ಸಂವಾದ, ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿ, 2002
- ರಾಮಚಂದ್ರನ್. ಸಿ. ಎನ್. : ವಸಾಹತೋತ್ತರಚಿಂತನೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2002
- ರಾಮಚಂದ್ರನ್. ಸಿ. ಎನ್. : ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2000
- ವೀರಣ್ಣ. ಸಿ. : ಪಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ : ರಾಜಸತ್ತೆಯ ವೈಭವದ ಕಾಲ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1986

ಷೆಲ್ಲನ್ ಪೊಲಕ್ : ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕದೇಶಭಾಷೆ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಸಾಗರ,
2003
ಷೆಲ್ಲನ್ ಪೊಲಕ್ : ದೇಶಭಾಷಾ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,
ಹಂಪಿ, 2000

